

חינוך לחיים

פרשת כי תצא

בפרשה נאמר 'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו' – הפרשה עוסקת בנער צעיר הגונב מאביו ומאמו את כספם וממלא את בטנו בבשר ובין. התנהגותו גרועה עד כדי כך שהוריו מבינים שטוב מותו מחייו, וכנאמר בגמ' שנהרג על שם סופו כי 'מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב'.

בגמ' בסנהדרין פ"ח כתוב 'בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו, מוחלין לו' כלומר, אע"פ שהבן עשה מה שעשה, ההורים אינם חייבים להביא אותו לב"ד והם בהחלט יכולים למחול לו. השאלה הנשאלת היא, הרי העונש של בן סורר ומורה הוא על שם סופו שיש חשש שבעתיד הוא ילסטם את הבריות, מדוע א"כ מועילה המחילה של הוריו? הרי העונש המגיע לו הוא לא בגלל המרידה בהם, אלא בגלל התנהגותו המסוכנת?

ה'שם משומאל' עונה תשובה מופלאה על כך, יש הבדל מהותי בין עם ישראל לאומות העולם. לעם ישראל יש שורשים איתנים. בני' הם בני אברהם יצחק ויעקב. בני ישראל במהותם הם טהורים וכל החוטאים הם חיצוניים בלבד!! לכן, כשהם עושים תשובה ומכבסים את העוון החיצוני שנדבק בהם, חוזרת ומתעוררת בהם הנקודה השורשית הפנימית, האחוזת בשרשרת הדורות עד האבות הקדושים, והם בהחלט מסוגלים להתמיד בתשובתם. שהרי במהותם הם טובים וקדושים. האבות הקדושים הטביעו את נקודת האמת הפנימית בכל אחד מצאצאיהם ולפעמים מצטברת שכבת חטא על אותה נקודה, אולם על ידי תשובה ניתן להסיר את שכבת האבק ונקודת האמת מתגלה שוב במלוא תפארתה. לאומות העולם אין שורש הקדושה שיש לישראל, כך שהחטא מחלחל לכל רבדי האדם, שיש ויש סיכוי קלוש ביותר שהתשובה תחזיק מעמד.

לכן כשהוריו של אותו בן סורר ומורה אינם מוחלים לו, הוא במובן מסוים מתנתק משרשרת הדורות, שהרי הוריו כבר לא מוכנים לקבל אותו כפי שהוא, כך שהחוליה המקשרת מתפרקת – ואכן סופו יהיה ללסטם את הבריות, אולם אם הוריו כן מוחלים לו, והם מקבלים אותו חרף נפילתו, הוא נשאר קשור להוריו וממילא לשרשרת הדורות, וכך הוא יוכל באמת לחזור בתשובה שהרי הוא מרגיש חלק בלתי נפרד מעם ישראל. והוא נקשר בשנית למקור חיותו.

ה'שם משומאל' כותב ונצטט דבריו: 'הכלל, שכל עצמה של תשובה שמועלת היא מפני ההשתלשלות עד האבות, ממילא זה שהוא סורר ומורה, נפסק חיבורו מאביו ומאמו ושוב אין לו חיבור בשלשלת הקודש, בוודאי שלא עשה תשובה, ואף עם יעשה, לא תתמיד ויחזיר לסורו, וסופו ללסטם את הבריות, אבל שאביו ואמו מוחלין לו, הנה הוא עדיין נקשר בשלשלת הקודש שוב, אינו נהרג, שיכול להיות שעוד ישוב בתשובה שלימה המתקבלת'.

ללמדנו שכל ילד אפילו הגרוע ביותר הוא מטבעו קדוש וטוב, כפי הציטוט המפורסם של אמן החינוך בעל 'חובת התלמידים' - צריך המלמד והאב לדעת שאת בני ד' וגדולי ישראל עליהם לחנך ולגלות, ואת הנערים אשר לפניהם יראו לנשמות גדולות אשר עוין באבן, ועליהם להצמיח ולהפריח. גן הוא בגן ד' לעבדה ולשמרה, ואף אם יראה בהם נערים אשר לפי הכרתו מרי נפש הם ומדות רעות להם, ידע שזה טבע של גרעיני הנשמות ובוסר המלאכים, מרים הם בחניטתם ומלאים עסיס בגדלותם.

שהרי כל יהודי נושא את הגנים של אברהם יצחק ויעקב. לכל ילד יש נשמה יהודית המחוברת לנצח השכינה. כדי לחשוף ולהעצים את הקשר הזה, אב ואם חייבים לשמור על הקשר עם ילדיהם. כאשר אנו ח'ו מנתקים את מערכת היחסים שלנו עם ילדינו ואיננו מוכנים לסלוח להם גם אם יש לנו את הסיבה הטובה ביותר לכך! אנו מונעים מהם את היכולת לחוות את עצמם כחלק משרשרת הזהב הבלתי ניתנת לשביר מאברהם עד עצם היום הזה.

לעומת זאת, כשהבן מרגיש את האהבה הטמונה בנכונות הוריו לסלוח לו, למרות כל מעלליו, הדבר שומר אותו מחובר לשורשיו, הוא מבין שהוא לא מקרה אבוד אלא חלק מאינסוף, וכיוון ששורשיו כה עמוקים וקדושים יש תקווה שהוא ימצא את היכולת לשנות את עצמו. כשהורה סולח ומכיל את הילד הוא בעצם מאפשר לילד לגלות את הכח הרוחני שבו, לסלוח לעצמו ולהתחיל לבנות את חייו מחדש.

זהו המסר הגדול שהתורה מלמדת אותנו כאן –

לא משנה מה מצבו של הילד – לעולם אבל לעולם אל תתנתק מהילד שלך!!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת כי תצא

”ותפשו בו אביו ואימו”

המשנה בסנהדרין מבארת שאם רק אחד מההורים רוצה לקחתו אל זקני העיר והשני מתנגד, הנער אינו נחשב לבן סורר ומורה, כפי שמפורש בפס' 'ותפשו בו אביו ואימו' – שהדבר תלוי ברצון שניהם! תנאי זה שקבעה התורה טעון ביאור, שכן אם התורה צופה שסופו לגזול אחרים ולהיות רשע ולכן יש להוציאו להורג כבר עכשיו, מדוע ישתנה דינו אם אחד מההורים מסרב למוסרו לידי בית הדין, או שאחד מהם בחר לסלוח לו? הרי למעשה הוא בן מורד, והתורה אומרת שעדיף שימות זכאי ולא ימות חייב?

נלמד מכך יסוד חשוב – דין התורה שבן סורר ומורה חייב מיתה על שם סופו נאמר רק במידה ואף אחד מהוריו אינו מאמין בו!! אבל, אם אחד מהוריו עדיין מאמין בו, אינו חייב מיתה, שכן ייתכן שניתן להצילו מן החטא. כאשר אחד מהוריו סולח לו, ואינו רוצה שיישפט בידי בית הדין, הרי שיש מי שעוד מאמין שיש תקווה שיצא מהמצב הקשה בו הוא נתון, למרות שהוא נראה חסר תקווה. אמון ותקווה אלה ביכולתם להעניק לו את הכח הפנימי הדרוש כדי לעצור את הידרדרותו ולהציל את עצמו. לכן, כל עוד יש לפחות הורה אחד המאמין בעתידו, אינו נחשב לבן סורר ומורה. כל עוד אחד מהוריו מאמין בו יש לו תקווה, ואיננו יכולים לומר בוודאות שייעשה בעתיד רוצח. להיפך, עדיין יש לו סיכוי להשתנות לטובה.

בבראשית ראינו שלאחר שיעקב לקח את הברכות לעשיו והוא ביקש להורגו מיד, אך החליט לדחות זאת ואמר 'יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי' דחה את ההריגה לאחר מות יצחק, לעומת זאת, אנו מוצאים שקין, בשעה שכעס גם הוא על הבל אחיו, לא המתין כלל אלא הרגו מיד. והשאלה המתבקשת מה גרם לעשיו להמתין עשרות שנים עד מותו של יצחק? ומדוע החליט לחכות דווקא למותו של יצחק, ולא גם למות אימו רבקה?

נלמד מכך מסר חינוכי: בעיני כולם היה עשיו אדם רשע ושופך דמים. רק אדם אחד בעולם האמין בו, כפי שאומר הפס' 'ויאהב יצחק את עשיו'. יצחק לא ראה בו את הרשע שראו בו כולם. הוא ראה בעשיו את הפונטציאל המיוחד שבו. עשיו, בתגובה, חש שאם יצחק מאמין בו, הוא חייב להתנהג בצורה שתצדיק את האמון הזה. לכן, הוא לא היה מסוגל להרוג את יעקב בחי' יצחק, ובכך לאבד את אמונו של אביו בו. אבל, לאחר מות יצחק, כשכבר ממילא לא יישאר בעולם מי שמאמין בו – לא יהיה מה שימנע ממנו להרוג את אחיו. יתכן מאוד, שכל קיומו של עם ישראל היום הוא בזכות האמון שנתן יצחק בעשיו. שכן, לו לא היה עשיו ממתין, אלא הורג את יעקב מיד, לא היה יכול כלל ישראל להיווצר.

במגילת אסתר 'ויהי אומן את הדסה היא אסתר... כי אין לה אב ואם' – מרדכי מאמץ את אסתר לבת בגלל היותה יתומה. הפס' מתאר את האימוץ במילה 'אומן'. והנה למילה אומן יש גם מובן נוסף – נתינת אמון!! ללמדנו, שלמרדכי היה אמון באסתר שהיא מסוגלת להציל את עם ישראל!! ניתן אולי לומר שאמון זה נתן לה את הכוח למלא את שליחותה, למרות הסכנה שארבה לחייה, וזה הדבר שהציל את עם ישראל בתקופה זו! אנו ההורים והמורים חייבים לתת אמון בילדינו ובתלמידנו, ולוודא שהם חשים בכך ומודעים לאמון זה, שכן האמון הוא הנותן לילד את הכוח לשאוף לגדלות. חייבים להאמין ביכולתו של התלמיד גם אם התלמיד אינו מאמין בעצמו – רעה חולה הנפוצה מאוד היום – אתה, הרב, חייב להאמין בו ולהוכיח לו זאת. כאשר תצליח להביא את התלמיד להכיר ביכולתו, הוא יפתח תחושת ערך – עצמי בריאה ויתחיל להאמין בעצמו.

וגם אם הדבר קשה ולמרות שהוא מתנהג שוב ושוב שלא כראוי חובה לחדש פעם אחר פעם את האהבה ואת האמון בילד. כמו שראינו אצל יצחק שנא' 'ויאהב יצחק את עשיו' ושואלים מדוע התורה נוקטת בלשון עתיד 'ויאהב'? מסביר הסטייפלר ללמדנו שלמרות שעשיו התנהג שוב ושוב שלא כראוי, יצחק היה מחדש בכל פעם את אהבתו לבנו! וייצר עוד ועוד אהבה כלפיו! התרופה היחידה שבכוחה לרפא התנהגות רעה היא: תוספת אהבה!! וכך מפורש במדרש הגדול בבראשית, שהמדרש שואל כיצד יכול יצחק לאהוב את בנו הסורר הלא נאמ' משנאיך ה' אשנא? ומסביר אם עשיו התרחק כל כך למרות אהבתו הגדולה של אביו, ניתן רק לדמיין להיכן היה מגיע בלעדיה. המדרש מטיל עלינו אחריות גדולה! גם כאשר חלילה הבן סורר – אהבת אב מוחלטת ובלתי תלויה היא ההתנהגות הנדרשת! אין להעלות על הדעת שום הרהור אולי יחס דוחה יהיה יעיל יותר להצילו! יצחק מלמדנו שדעת תורה היא להרעף על הבן מלוא חופניים אהבה ואמון!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com